

Tallenes tale - Nordslesvig i Første Verdenskrig

Forord

Her i 2020 er der stor opmærksomhed om Sønderjylland og om Genforeningen i 1920. Et stort antal artikler og tv-udsendelser har beskæftiget sig med disse emner, og et af de udsagn der går igen i mere eller mindre omskrevet form er: '30.000 dansksindede sønderjyder blev indkaldt som tyske soldater og 6.000 blev på slagmarken', og til nogle af disse tal tilføjes ofte et 'mindst'.

I det følgende vil jeg forsøge at efterprøve disse tal ud fra de til rådighed værende officielle kilder.

De indkaldte

Ved Første Verdenskrigs udbrud i 1914 blev de fleste mænd mellem 20 og 45 år indkaldt til krigstjeneste. Nogle af mændene i denne aldersgruppe var dog mænd som var blevet kasseret på sessionen og mænd som i kraft af deres stilling i administration, forsyning og infrastruktur ikke kunne undværes. Befolkningstallet i Nordslesvig - hvorved forstås de sønderjyske landsdele som blev indlemmet i Danmark i 1920 - kan bedst bestemmes ud fra folketællingen i hele Danmark i 1921, eftersom området ikke var en administrativ enhed før 1920. I 1921 var der 80.850 mænd i Nordslesvig, og hvis man antager samme aldersfordeling som i resten af Danmark, tilhørte de 35.978 den relevante aldersgruppe fra 15 til 44 år. Det lyder sandsynligt at ud af disse knap 36.000 mænd, blev de 30.000 indkaldt til militæret. Det faktiske antal lader sig ikke fastslå da den tyske hærs arkiver blev ødelagt under Anden Verdenskrig.

Tallet på 30.000 omfatter imidlertid alle indkaldte fra Nordslesvig, dvs. det omfatter tysksindede, dansksindede og de såkaldte blakkede. Sidstnævnte gruppe omfatter personer som ikke havde taget national stilling, følte sig loyale med begge nationaliteter, havde blandet familiebaggrund eller socialdemokrater som så klassekampen som væsentligere end sprogkampen.

De faldne

Museet på Sønderborg Slot vedligeholder en database over de faldne fra Nordslesvig - uanset nationalt tilhørsforhold. Oplysningerne er indsamlet fra mange forskellige kilder og må anses for at være velunderbygget. Det samlede antal faldne i databasen fra Nordslesvig er 6.576.

På Monumentet i Mindeparken i Århus er indgraveret de faldne fra Nordslesvig som kunne betegnes som dansksindede. Dette blev for hver af de faldne undersøgt ved kontakt til den pågældendes familie og til personer med lokalkendskab i de faldnes hjemssogne i Nordslesvig.

På Monumentet er der 4140 navne, men heri er medtaget soldater og sømænd som faldt i allieret tjeneste. Det samlede antal faldne i allieret tjeneste er i en anden af databaserne fra Museet på Sønderborg Slot opgjort til 330, og af disse kan ca. 151 genfindes på Monumentet. Tilbage bliver der 3.989 faldne dansksindede nordslesvigere.

Analyse

Hvis man nu ser på antallet af faldne fordelt på nationalitet, fås følgende fordeling når Monumentets opgørelse lægges til grund:

Faldne	Antal	Fordeling
Dansksindede	3.989	60,7%
Ikke-dansksindede	2.587	39,3%
I alt	6.576	100,0%

Når danskhedens andel i Nordslesvig omtales, bliver en procentdel på 75% hyppigt nævnt i overensstemmelse med resultatet fra folkeafstemningen 10. februar 1920. Der er således en markant forskel på den nationale sammensætning af befolkningen og af de faldne. Denne forskel kunne tolkes som at de dansksindede soldater 'slap nemmere' gennem krigen end den øvrige befolkning i Nordslesvig. Det er der imidlertid intet der tyder på, for nordslesvigerne blev indsat i de samme regimenter uafhængigt af sindelag, de blev indsat på samme frontafsnit som andre regimenter, og der er ingen beretninger om at dansksindede kæmpede mindre intenst end deres øvrige soldaterkammerater.

En forskel på de to sindelagsgrupper er deserteringerens antal. Man anslår at 2.408 soldater flygtede over grænsen til Danmark, og man må formode at de alle var dansksindede. Korrigerer man for dette ved at fratække de deserterede fra de forventet dansksindede soldater, kan det dog kun forklare noget af forskellen. Desuden blev de 2.408 manglende soldater givetvis erstattet af både dansksindede og ikke-dansksindede soldater.

En anden forklaring kan være den at andelen af dansksindede ikke var på de nævnte 75% under krigen. Afstemningen ved rigsdagsvalgene i 1912 gav en dansk stemmeandel på 61%, men den kan ikke direkte tages som udtryk for en sindelagsandel, for valget var ikke et valg om nationalitet som i 1920. Hvis man imidlertid antager at forskellen på 14% stammer fra de blakkede, og at man ved

bestemmelsen af de dansksindede til Monumentet lagde vægt på at de skulle være klart dansksindede - og ikke blakkede - så får man følgende resultat:

	<u>Indkaldte</u>	<u>Faldne</u>	<u>Tabsprocent</u>
Danske	18.249	3.989	21,9%
Blakkede	4.200	925	22,0%
<u>Tyske</u>	<u>7.551</u>	<u>1.662</u>	<u>22,0%</u>
I alt	30.000	6.576	21,9%

Konklusion

Man har i tidens løb prøvet at anslå andelen af blakkede i Nordslesvig, og både den danske og den tyske lejr har ved folketingsvalg håbet på at de blakkede ville vælge den 'rigtige' side. Ud fra ovenstående betragtninger kan det hævdes at de blakkede udgjorde 14% af befolkningen og af de indkaldte i krigen. De dansksindede i Monumentets forstand udgjorde så 61%, og de resterende tysksindede udgjorde 25%. Ved den afgørende folkeafstemning om grænsen i 1920 må man formode at de blakkede vendte krig og armod ryggen og stemte dansk i håbet om en lykkeligere fremtid i Danmark.

Århus i juni 2020
Jens Rasmussen